

INNHALDSFORTEGNELSE

1. Innledning	9
1.1. Disposisjon	11
1.2. Begreper	12
2. Teoretisk Tilnærming	15
2.1. Preposisjoner	16
2.1.1. Preposisjonen og måten den omtales på	17
2.1.2. Strukturelle trekk – en preposisjonsfrase	19
2.1.3. Preposisjoner og spatiale relasjoner	22
2.2. Preposisjoner og kognitive teorier	24
2.2.1. Referanserammer	25
2.2.2. Betydningsinnhold i <i>på</i> og <i>i</i> – kognitive forutsetninger	29
2.2.3. <i>I</i> og <i>på</i> i norsk og polsk	34
2.2.4. <i>I</i> og <i>på</i> – skjemaer og metaforer	37
2.3. Utfordringer – hovedhypoteser for ukorrekt distribusjon av <i>i</i> og <i>på</i> i norsk	40
2.3.1. Beholder vs. overflate	40
2.3.2. Dobbelt konsept og vakling i norsk	43
2.3.3. Markering i dynamiske sammenhenger	45
2.3.4. Språkvariasjon og leksikonet	46
2.3.5. Samlede hypoteser	47
2.4. Andrespråklæring	50
2.4.1. Andrespråklæringsteori	50
2.4.2. Historisk bakgrunn	51
2.4.3. Hovedbegreper innenfor andrespråklæringsteorien	53
2.5. Transfer	56
2.5.1. Transferfenomenet og historisk tilbakeblikk	56
2.5.2. Transferområder og manifestasjon	59

2.5.3.	Konseptuell transfer.....	62
2.5.4.	Transferdomener	64
2.5.5.	Utforskning av transfer	66
2.6.	Oppsummering	69
3.	Analysen	71
3.1.	Korpusbegrepet og korpuslingvistikk	72
3.1.1.	Korpus	72
3.1.2.	Korpuslingvistikk.....	77
3.2.	ASK-korpuset	79
3.2.1.	Framgangsmåten – metoden og hensikten.....	81
3.2.2.	Resultatene og tolkning	84
3.2.2.1.	Materialfordeling i korpuset	84
3.2.2.2.	<i>I</i> i ASK-korpuset	88
3.2.2.3.	<i>På</i> i ASK-korpuset	91
3.2.2.4.	<i>Til</i> i ASK-korpuset	94
3.2.3.	Oppsummering og konklusjoner.....	97
3.2.3.1.	Resultatene	97
3.2.3.2.	Engelsk	98
3.2.3.3.	Foreløpige svar.....	98
3.2.3.4.	Videre undersøkelser	101
3.3.	Ekstraundersøkelse	101
3.3.1.	Korpusdata	102
3.3.2.	Ekstraundersøkelse 1, Norske informanter.....	104
3.3.2.1.	Forskningsmaterialet.....	104
3.3.2.2.	Forventninger og forskningsspørsmål	105
3.3.2.3.	Material fordeling i korususet	106
3.3.2.4.	Påstedsrelasjoner.....	107
3.3.2.4.1.	Stabile fraser.....	108
3.3.2.4.2.	Vaklende fraser	111
3.3.2.5.	Tilstedsrelasjoner	114
3.3.2.5.1.	Stabile fraser.....	115
3.3.2.5.2.	Vaklende fraser	117
3.3.2.6.	Oppsummering	119
3.3.2.6.1.	Fordeling av <i>i</i> og <i>på</i> i korpuset	119
3.3.2.6.2.	Distribusjon av <i>i</i> og <i>på</i> i konkrete og abstrakte sammenhenger.....	120

3.3.2.6.3.	Fraser hvor <i>i</i> og <i>på</i> favoriseres	122
3.3.2.6.4.	Fraser med <i>på</i>	122
3.3.2.6.5.	Fraser med <i>i</i>	122
3.3.2.6.6.	Markering av tilstedsrelasjoner (dynamisk sammenheng)	123
3.3.3.	Ekstraundersøkelse 2, Polske informanter	126
3.3.3.1.	Hypoteser, forskningsspørsmål og forventninger	126
3.3.3.2.	Materialfordeling i det polske korpuset	127
3.3.3.3.	Påstedsrelasjoner	128
3.3.3.3.1.	Stabile fraser	129
3.3.3.3.2.	Vaklende fraser	131
3.3.3.4.	Tilstedsrelasjoner	135
3.3.3.4.1.	Stabile fraser	135
3.3.3.4.2.	Vaklende fraser	137
3.3.3.5.	Oppsummering	140
3.3.4.	Ekstraundersøkelse 3, Polske informanter	145
3.3.4.1.	Polske informanter og polske fraser – en kontrollundersøkelse	145
3.3.4.2.	Påsteds- og tilstedsrelasjoner i korpuset	146
3.3.4.3.	Oppsummering	147
3.4.	Tidligere undersøkelser	148
3.4.1.	Håndverkere (2008)	148
3.4.2.	4-års norskstudenter (2009)	150
4.	Diskusjon	153
4.1.	Objekter – ulik konseptualisering	154
4.2.	Abstrakte og konkrete sammenhenger. Konseptualisering = markering?	157
4.3.	Markering av dynamiske sammenhenger	159
4.4.	Transfer i tankemåten – også et valg	163
4.5.	Intergruppeterogenitet	165
4.6.	Oppsummering og utfordringer	167
5.	Konkluderende refleksjoner	171
	Referanseliste	175

INNLEDNING

Denne avhandlingen er skrevet i fagfeltet andrespråklæring og kaster lys over problematikken knyttet til tilegnelse og riktig distribusjon av påstedspreposisjoner *i* og *på* hos polske norskinnlærere. Motivasjonen som står bak valget av søkespektret er mangfoldig, men stammer først og fremst fra mine egne erfaringer med norsk som fremmedspråk og ulike undervisningssituasjoner der utfordringen ble synlig. Tross tilsvarende preposisjoner i begge språk, preges performanse i målspråket av feilforekomster av de nevnte preposisjonene i mest basiske spatiale sammenhenger. Selv om tilnærmingen i stor grad er preget av lokativiske ideer bak preposisjonens instans, en de tatt med en klype salt, og teoretiske rammer som ble valgt tillater andre faktorer som bidrar til riktig forståelse av preposisjonens rolle i spatiale sammenhenger. Denne vinkelen lot meg referere til mangfoldige teorier rundt emnet og resulterte i tverrfaglig behandling av temaet. Derfor var det mulig å kombinere påstander som ved første øyekast virket motstridende slik følgende eksempler:

In keeping with localism, I believe that space, the host of our daily experience, is an important provider og logical impetus from which ideal models of language develop.

(Vandeloise 2006: 152)

Language is essentially 'blind' to distinctions in its basic vocabulary: lexical items encode categories at a level of detail coarser than that available to perception.

(Landau og Lakusta 2006: 312)

Relativismen som setter sitt preg på avhandlingen åpner døra til behandling av emnet på et høyere abstraksjonsnivå som plasserer diskusjonen over den strukturelle basen. Dette nivået kaller Maciejewski (1996) for et *begrep-kategori-oppgave*-nivå som enkelte språk løser ved å implementere sine egne strategier. Uregelmessigheter i riktig fordeling av *i* og *på* forekommer på alle mestringsnivåer som ble analysert. Vanskene som stilles framfor polske norskinnlærere analyseres i sammenheng med kognitive og transferteorier som forutsetter iboende tankebaner som styrer persepsjon og beskrivelse av spatiale relasjoner. Mens kognitive teorier skaper et teoretisk rammeverk for avhandlingen, er teorien om transfer fra morsmålet mer metodeorientert og systematiserer utforskning av fenomenet i innlærerdatabaser. Undersøkelsen ble gjennomført på basis av tre ulike datakilder som ga et relativt gunstig grunnlag for både kvantitative og kvalitative analyser. Siden oppgaven konsentrerer seg om påstedsrelasjoner, er det hovedsakelig *preposisjon + substantiv* fraser som er av interesse. Den første delen av materialet er hentet fra ASK-korpus, mens de andre to ble ekstrahert fra spørreskjemaer utdelt blant tre ulike grupper informanter. Analysen som ble foretatt i sammenheng med denne avhandlingen, er gjennomført fra ulike vinkler for å framstille fenomenets kompleksitet. Ved siden av forsøk på utforskning av transfer, dvs. overføring fra morsmålet, foreslås det utvalgte potensielle feilkilder og forklares mekanismer som bidrar til overføringen. Avhandlingen kan ikke betraktes som en fasit på alle utfordringer knyttet til distribusjonen av *i* og *på* siden feltet virker utrolig omfattende av hensyn til preposisjonenes mangfoldige funksjoner i språket. Fokuset settes hovedsakelig på deres bruksområder i fraser som uttrykker *påstedsrelasjoner* og resultatene gjelder kun for fraser som ble tatt i betraktning under datainnsamling. Grunnet manglende publikasjoner som problematiserer distribusjon av preposisjoner i norsk, oppsto det behov for en systematisk gjennomgang av *i* og *på*s trekk og kontekster de brukes i. Behovet ble dekket av data fra undersøkelsen som ble gjennomført på 30 innfødte norsktalende informanter. Med utgangspunkt i måten informantene distribuerte preposisjonene på og delvis på kommentarer de supplerte besvarelsene med, ble det påpekt 4 potensielle feilkilder som laget grunnmur for videre undersøkelser med polske informanter i fokus.

Hensikten med oppgaven er tofoldig. For det første er det et eksplorativt behov som trolig kan bidra til bedre forståelse av mekanismer bak distribusjonen av *i* og *på* i frekvente påstedsfraser. Siden enkelte aspekter som er aktuelle for fordeling av preposisjoner i norsk er fullstendig usaliente i polsk, kan den

nevnte oversikten sensitivere innlærere mot noen finurlige distinksjoner man må regne med. For det andre, ville jeg utforske impetus av transferfenomenet på et konseptuelt nivå, og måten den arter seg på. Type transfer, om den er positiv eller negativ, påvirker læringsløypen i betydelig grad. I tilfelle positiv transfer har man med akselerasjon å gjøre, der man utvikler begreper og kunnskaper i målspråket ved å støtte seg på skjemaer fra morsmålet som kan overføres. Negativ transfer derimot hindrer riktig distribusjon ved å prosjektere rutiner fra kilde- til målspråket der de ikke er aktuelle. Denne tilnærmingen bærer pedagogiske implikasjoner som kan gjøre læreprosessen gunstigere ved å legge vekt på problematiske hovedmomenter. For å gjøre det må man likevel vite hvor skoen trykker. Avhandlingen forsøker å redegjøre for slike problemstillinger.

1.1. DISPOSISJON

Avhandlingen består av fem separate kapitler som tjener ulike formål. Ikke desto mindre, tillater inndelingen fri tankegang mellom enkelte kapitler. Grunnet ulike vinkler problemet betraktes fra, blir problemstillinger, hypoteser og konklusjoner omtalt ved mange anledninger som gir avhandlingen et dynamisk preg. Neste kapittel redegjør for begreper som er sentrale i avhandlingen og som utgjør oppgavens kjerne. Like etter innledende kapittel blir teoretisk rammeverk presentert. Det er tre hovedområder som omtales i den sammenheng. Den første tar for seg preposisjonsbegrepet behandlet fra ulike vinkler der både strukturelt og kognitivt nivå blir framstilt. Deretter følger det hypoteser angående potensielle transferområder som blir nærmere utforsket i den analytiske delen. Den tredje delen av kapittel nr 2 konsentrerer seg om andrespråklæringsteorien og fenomener den kjennetegnes av. I den sammenheng blir transfer og dens problematikk behandlet. Metoden angående utforskning av transferutslag utgjør en flytende overgang til det analytiske kapittelet. Etter å ha presentert framgangsmåten analysen ble gjennomført i henhold til, presenterer jeg alle undersøkelser aktuelle for avhandlingen. Grunnet stort antall og variert karakter av dem, blir det en kort oppsummering etter hver del, for å gjøre kapittelet lettere å følge. Avslutningsvis refereres det til tidligere undersøkelser som ble foretatt ved innspurten av prosjektet for å dokumentere at problemet er vedvarende på alle ferdighetsnivåer. Analysen blir etterfulgt av en diskusjon over hypoteser og forskningsresultater, og den gjennomføres på to ulike nivåer. Det

ene konsentrerer seg om transferutslag og mønstre som karakteriserer dem, og det andre tolker resultater i forhold til hypoteser foreslått i det teoretiske kapittelet. I tillegg påpekes det utfordringer og svakheter ved analysen. Til slutt, like etter diskusjonen, presenterer jeg avsluttende konklusjoner og antyder eventuelle utviklingsretninger som kan bidra til problemets nærmere eksplorasjon. Dette kapittelet følges av vedlegg med alt forskningsmateriale som ble analysert, og liste over mest aktuelle referanser.

1.2. BEGREPER

Siden avhandlingen er plassert innen andrespråklærings rammer, preges den av begreper som er typiske for teorien og disse omtales nærmere i 2.4. Ikke desto mindre for riktig forståelse av oppgavens innhold, skal jeg redegjøre for de som brukes mest frekvent.

*Andrespråks*begrepet virker mest sentralt for avhandlingen. Forskjellen mellom andrespråk og fremmedspråk ligger i type situasjon et nytt språk tilegnes i. Andre språk omfatter læring i andrespråksmiljø, f.eks. det å lære seg norsk i Norge. Termen betraktes nærmere i 2.4.1. Person som holder på med å lære et nytt språk (både fremmed- og andrespråk) kalles for *en innlærer*. Språket innlærere bruker helt fra startpunktet til høyere ferdighetsnivåer arter seg mot språket de ønsker å lære, som kalles for *et målspråk*, eller S2. Innlærerens språk preges av uregelmessigheter, ustabilitet og mange elementer overført fra morsmålet. Etter andrespråklæringsteorien kalles denne utviklingsformen for *mellomspråk*. Elementer man overfører fra morsmålet, dvs. kildepråket (S1) faller tross sin ulike karakter innenfor transferkategorien. *Transfer*¹ er et felles begrep for trekk man henter fra morsmålet (og muligens andre språk man har kjennskap til) for å økonomisere sin *performanse*, dvs. ferdigheter i målspråket. Transferbegrepet omtales grundig i 2.5. Ifølge de nyeste trendene i andrespråklæring, må utforskning av transfer baseres på innlærerdatabaser av ulike slag. Enkelte innlærerindivider data hentes fra kalles for *informanter*. Analysen i denne avhandlingen er basert på 11 grupper informanter. ASK-materialet aktuelt for undersøkelsen baserer på åtte separate grupper på to ulike ferdighetsnivåer som videre kalles for *Språkprøven* og *Høyere nivå* (se 3.2) Hver gruppe besto

¹ Ved siden av *transfer* bruker jeg også begrepet *overføring*.

av 100 informanter. Videre undersøkelser fikk arbeidsnavn *Ekstraundersøkelse 1, 2 og 3* siden de var ment som sådan i utgangspunktet, noe som redegjøres for i 3.3. Hver del av Ekstraundersøkelsen var basert på en separat gruppe på 30 informanter. Begrepene nevnt utgjør varder på avhandlingens kart.

As we look around the world, we effortlessly perceive objects, spatial layouts, and events. Perhaps more remarkably, we readily and easily talk about these things [...] How is it accomplished? The answer is of central importance in understanding a fundamental fact about human cognition: We can talk about what we see.

(Landau og Lakusta 2006: 309)

Landau og Lakusta påpeker at menneskets kognitive evner muliggjør språklig uttrykk for spatiale relasjoner. Sitatet overfor gjelder for morsmål, mens avhandlingen prøver å redegjøre for hvordan disse kognitive evnene og konsekvenser de innebærer avspeiles i andrespråksperformanse.